

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНЫҢ ҚЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1952
сентябрь
24
СРЕДА
№ 188 (2618)
ӨРТӨЗ 20 КОП.

ВКП(б)-нің XIX съездинде алдар кылдыр алған хүлээлгезин совет улус эрестиг күүседип турар (1 арын).

Сталинчы шаңналдар тыпсырының комитетинде (1 арын).

Тыва областың дөрткү партия конференциясы (2 арын).

С. Бадаа.—Аргель Уставының хажыдыкчыларын чогуур өйүндө илередип, оларга удур шыгыгы хемчегни алар (3 арын).

Д. Сюрюк-оол.—Ал-Шумдан келген кыс (3 арын).

А. Штылько.—Америк профвэлдеринин удуртукчулары — Уолл-

стрития агентилери (3—4 арыннар).

Улус демократияның чурттарында (4 арын).

Айыыл чок чоруктун чөвүленинде (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Мал кыштагладышыкынынга үлегерлиг белеткенир

1951—1952 жылдарда ССРЭ-нин хөгжүлденин беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партияның XIX съездинин директиваларында «бүгү культураларына дүжүттүүн бедилери-биле чергелештир көдээ ажил-агында кол сорулга болза, нинтинин малынын продуктудуун дыка өстүрери-биле кады оон баш санын улам көвүдери» болур деп айтып турар. Беш чылдың дургузуунда мал ажылының продуктузынын өтти болгаш чагы 80—90 хуу, сүтү 45—50 хуу, дүктү 2—2,5 катап хире, куш чуургазын (колхозтарга болгаш совхозтарга) 6—7 катап көвүдери болгаш оон-биле кыды малдын баш санын өстүренин тодаргай айтып турар.

Нинтинин малынын продуктудуун дыка өстүрери-биле кады оон баш санын улам көвүдериңге улуг роль мал ажылы көдээ ажил-агының кол адыры болуп турар бистин «Бластын колхозтарына болгаш совхозтарына кончуг хамааржып турар.

Ам үеде колхозтарның болгаш совхозтарның мал ажылдакчыларының кол сорулгазы—нинтинин малының кыштагладышыкына белеткенди дүрген база бедик шынарды доозары болур. Кыш болза, мал ажылынга эң-не харысалгалыг үе. Малды тодуг болгаш чыгы кыштагладышкын-биле бүрүн хандырып, малдың баш санын камгалап, оон күш-денгелин кудулатпазы көдээ ажил-агы талазы-биле чаа беш чыл планының программасын боттадырынга улуг удур-дузалыг болур. Моон журунда кыштагладышкын болза, партия, совет, көдээ ажил-агы органдарының, көдээ ажил-агының тускай эртемнигеринин болгаш колхозтарның кичээнигенин төвүнге турар ужурулг.

Ам келир кыштагладышкының чедишкенин эрттери колхоз, совхоз бүрүзү нинтинин малынга быжыг чем суурун өй-шаанда тургусканындал улуу-биле хамааржыр. Бүгү малга четчир хемчээлди мал чөмөриңи кураыларын тургузар айтырыгы ажил-иши өзү-биле шийтирил турар районнар болгаш тус-тус ажил-агылар бисте бар.

Бо чылын областа мал чөмөри сизгенерин болгаш көдээ ажил-агы культураларының байлак дүжүдү кышкы үеде мал чөмөри-биле бүгү колхозтары бүрүн хандырып шыдаар турбузе, ол таарымчалыг байдалды өй-шаанда бедик ажылап шыдаанындал областа сизген белеткенин планы амга бедик күүсетимиз. Сентябрь 20-ге бедик областа мал чөмөри белеткенин планы чүгө 68,4 хуу күүсетинген. Сизген белеткенин планын мал ажылы кол сайзырап турар Тес-Хем район чүгө 46,7 хуу, Эрзин район 49,1 хуу, Бай-Тайга район 39,8 хуу күүседип, кончуг хожадап турарлар.

Малга чыгыг кажаалар тударының планы областа денди багай күүсетинип турар. Барыын-Хемчик, Өвүр, Тере-Хөл, Тес-Хем районнарының колхозтарында сентябрь 1-ге бедик мал кажаазының чангыс-лаа доозулган тудуу чок. Эрги кажаалары септээр, арыглар, дезинфекциялар ажил колхозтарда барык эгелевез.

Дүжүт ажаап алышыкының үезинде хөй-хөй колхозтар сизген белеткенин алышын, мал кажааларының тудуларын соксаткан. Ол ажилдарга турган бригадаларын шуут дүжүрүп, оон-биле көдээ ажил-агы артелниң Уставына таарышпас, чангыс талалаар чорукту болдуруп турар.

Колхозтарга малдык быжыг чем суурун тургузарына улуг дузаны

машина-трактор станциялары көргүзөр хүлээлгелиг. Бидиң турбузе, Сүт-Хөл, Чадаана, Тес-Хем, Чаа-Хөл МТС-тер сизген кезилдизинин талазы-биле колхозтарга керээлиг хүлээлгелерин кончуг багай күүседип, оон харысалгазын бодавайн турарлар.

ВКП(б) райкомнары, райкүскомнары, чер-черинин партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органдары, оларнын тускай эртемнигерини база колхозтар, совхозтар удуртукчулары бар турар четпестерин дарый узуткааш, 1952—1953 жылдарда нинтинин мал ажылын хөгжүдеринин күрүне планын район, колхоз, совхоз бүрүзү бүтүн күүседиринин кол чүгүлү — мал кыштагладышыкының белеткенин сизген, оон белеткелдерин сентябрь, октябрь айларда доозарының хемчеглерин алыры чүгүлү. Мал чөмөриңге белеткениге болгаш тудуг, септелге ажилына турган бригадалары доп-дораан катап ажилдадыр херек.

Сизген белеткенин планын чоокку үеде ажил-агы бүрүзүңге күүсеткен турары-биле сизген кезер бүгү машиналарын ажилдадып кириер, оларны бедик дүжүрүкчүлүг ажилдаар, сизген кезер кадырларын болгаш өске-лаа чөпкө-херекселди ажилдаарының хемчеглерин алыры чүгүлү. Оон-биле кады бастырылган тараларың бүгү саван, погун бүрүн ажаап алыры организастаар. Ам үеде чамдык черлерде хөй-хөй шөлдөриң саванын, тараа погун черге каап турар чоруктар-биле шыгыгы демиселди чорудуп, бо дугайында колхозтарның-лаа, МТС-теринин-лаа харысалгазын бедилер херек.

Бүгү ажаап сарааттатынган сизгенерин, саваннары хемчээр болгаш колхоз баштаар черлери акт өзүгаар хүлээп алыр, оларнын камгалазын дандыдар.

Малдык бедүүн болгаш шыгык чөмөриң чөп ажилдаары-биле көдээ ажил-агының район килдистери бодунун тускай эртемнигеринин күжү-биле мал чөмөриң айылап чарыгдарының планын тустуу колхозтарга чогадып кылгаш, колхоз кезигүнеринин нинти хуралдарына бадылаттар, ол планын күүседирин контролдаар херек. Ол план өзүгаар негетинип турар херекселди барындаалар, мал чөмөриң кыштагаларже сөөртүп бедилерин амдыгааштан организастаар.

Көдээ ажил-агы органдарының, көдээ болгаш колхоз тудуунун район килдистеринин, колхозтар баштаар черлеринин бир чутула хүлээлгези — колхозтарда тудуг бригадаларының составын экинжитип, мал кажааларының тудуларын, септелгезин, арыглашкынын сентябрь, октябрь айларда доозарының хемчеглерин алыры болур.

Партия, совет организацияларның сорулгазы болза, мал кыштагладышыкының белеткел ажилын удуртуп, контролдаар болгаш партияның агитас-массалыг ажилын олче күштөдирер. Партияның, колхозчуларның, совхозтарның ажилчыларының хуралдарына кыштагладышкың белеткелдин айтырын чугаалажыр, шүгүмчүлөдди болгаш бот-шүгүмчүлөдди калбартып, илерези четпестерин узуткаарының боттуг хемчеглерин алыр.

ВКП(б)-нің XIX съездинде чедишкенин ужуражыр, эш Сталинга чоруткан чагаада мал кыштагладышыкының үлегерлиг чорудар талазы-биле алган хүлээлгени алдарлы-биле күүседир дээш социалистич чарышты бүтү черлерге калбартыр чорук бистин сонгаарладып болбас сорулгазы болур.

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүленин чанында эртем болгаш чогаадылгалар талазы-биле Сталинчы шаңналдар тыпсырының комитетинде

1952 чылда Сталинчы шаңналдар тыпсыр ажилдары хүлээп алырының дугайында

Эртем болгаш чогаадылгалар талазы-биле Сталинчы шаңналдар тыпсырының комитети 1952 чылда Сталинчы шаңналдар тыпсыр ажилдары хүлээп ап турар.

1950, 1951 болгаш 1952 жылдарда парлаан делгеренгей эртем ажилдарын, өөредилге номнарын, 1950, 1951 болгаш 1952 жылдарда ажилдаан будурулге ажилдарының методтарының чогаадылгаларын болгаш үнденин-биле шингээдип алышыкынары көөрү-биле хүлээп ап турар.

Үстүндө айтылган ажилдары эртемниң албан черлери, дээди өөредилге черлери, министрстволар, ведомстволар болгаш хөй-ниити срганизациялары кириер.

1952 чылда Сталинчы шаңналдар тыпсырының дугайында санал-оналды бо адрес чорудар: Москва, Жданов кудумчузу, 11. ССРЭ-нің Министрлер Чөвүленин чанында эртем болгаш чогаадылгалар талазы-биле Сталинчы шаңналдар тыпсырының комитети.

ВКП(б)-нің XIX съездинде алдар кылдыр алган хүлээлгезин совет улус эрестиг күүседип турар

Колхоз будурулгезинде электри күжүнүн ажыгалы

КИЕВ. Колхоз будурулгезинде электри күжүн моон сонгаар улам калбартырын көрүп турар беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партияның XIX съездинин директиваларының төлөвилелин Украинаның көдээ электрификация ажилдакчылары өөренип турарлар.

Амгы үеде республикада чүс-чүс колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын хандырып турар 474 көдээ электри станциялары санатынып турар. Оон ангыда, колхозтар аразының 62 электри станциялары бар. Оларнын күжүн 200 ажыг колхозтар ажилдап турар. Көдээ ажил-агы будурулгезинде 35 муң электри моторларын тургускан. Ол болза, дайын муруну 1940 чылдан 11 катап хөй болуп турар.

Электри күжүнүн ажил-дузасы-биле молотилкаларын, тараа арыглар болгаш мал чөмө белеткээр машиналарын, ыяш дилер черлерин, саржаг хайындары черлерин ажилдадып турар. Киев областың Корсунь-Шевченковский районунда колхозтарында электрификация бүрүн кылдылган болгаш электри-биле чер андарылгазын негеттерип турар.

Харовканың суг бедилрин болгаш Мслочная хемде суг күжү-биле ажилдаар электри станцияларын ажилдаалга кириер билек, республиканың муруну областарының колхозтарына 60 муң моторлар тургустунган турар.

(СЭТА).

Пландан ажыр кан

НИЖНИЙ-ТАГИЛ. Нижни-Тагилдин Куйбышев аттыг заводунун мартен цехинге кан эзилдикчизи Михаил Ларионов ында 25 чыл ажилдап турар. Чээрби беш чылды дургузунда ол 7 муң эзилдикчиги кылган. Стахановчу күш-ажылы дээш совет чазак кан эзилдикчизи Ларионовту Ленин орден-биле шаңнаан.

Уралдын ол алдар сурагыг кан эзилдикчизи ам партияның XIX съездинде алдар кылдыр ээлчегде турулган ажилдап турар. Сентябрьның 15 хуннеринин дургузунда ол пландан ажыр дыка хөй каны эзилдирген. Михаил Ларионов сентябрь 16-да чаа чедишкенин чедип алган. Аар дензилги эзилдикчиги ол графиктен бүдүн чартык шак эрте эзилдирип, алды тонна металл брүзүнүн бирээзин-не нормадан ажыр берген.

Эмбаның муракчы нефть тывыжында

КУЛЬСАРЫ. (Гурьев областы). Кульсараның нефть тывыжының нефтичилери партияның XIX съездинде алдар кылдыр стахановчу ээлчегте туруп, чаа-чаа чедишкенин чедип ап турар. Октябрьның 5-ке бедик ажыр дыка хөй кывар чүгүлдү тыварын болгаш пландан ажыр 300 муң рубльдин олча-ажыын бээрин олар хүлээгенер. Ол хүлээлгелер амьдаралда боттанып турар. Хамыктың мурунда коммунист Молдагалевтинин участогуун коллективни чоруп турар. Операторлар Нурахманов, Ураков болгаш Кожамбетов олар стахановчу өзү-биле ажилдап турарлар. Коллектив ийи скважиналарын ажилдаалга кириер. Оон үлүү кылдыр немелде чүс-чүс тонна оттулар-чүгүл алдынган.

Планын күүсеткен

ВКП(б)-нің XIX съездинде күш-ажылы чза чедишкенин-биле ужуражыр дээш Чөөн-Хемчик районун Шени сумузунда «Большевик» колхозта магазин эргелекчизи эш Дугаржап чонун ортузунга кооперасчы полит-массалыг ажилды калбартып чорудуп тургаш, августун бараан саарылгазының планын 157 хуу күүсеткен.

Эш Дугаржап ам сентябрь айның бараан саарылгазының планын 200 хуу күүседир дугайында бот-хүлээлгени алгаш, ажилдап турар.

Күрүне мурунга боттарының хүлээлгелерин күүсеткен

БАРЫН-ХЕМЧИК

Барыин-Хемчик район тараа белеткелдеринин күрүне планын сентябрь 21-де 101,3 хуу күүсеткен.

СҮТ-ХӨЛ

Сүт-Хөл районун тараажылары тараа белеткелдеринин күрүне планын сентябрь 21-де 100 хуу күүсеткен. МТС-тин ажилдап бергени дээш

Бай-Тайга тудуг планын күүсеткен

Бай-Тайга районун колхозтары 1952 чылда чурттаалга бажынарларынын тудуунун планын 101 хуу, бүдүрүлге тудуларының—130 хуу

күүсеткен. Колхозчу тудугчулар тудугу өстүрүп, оон шынарын сайырадыр дээш ажилды улам калбартып турар.

Колхозтун хову турлаанда агитас-массалыг ажил

Сүт-Хөл районун Алдан-Маадыр сумузунда улгатыр катышкан Калинин аттыг колхозта партия эге организациясы (секретари эш Сергей) күскү дүжүт ажаап алышыкының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазы-ның үезинде колхозчулар ортузунга партиягы агитас-массалыг ажилды чорударын эки организастаан.

Дүжүт ажаап алышыкы эгелезиринин мурунда партия эге организациясы бүгү кезигүнер хуралына агитколлективтин агитаторларына 21 кижини болгаш чорудар агитас-массалыг ажилдын планын чугаалажып бадылаан. Агитколлектив агитаторларын тус-тус участоттарда тварыштыр хуваап тургускан. Агитаторлар баштайгы ээлчеге хову-ини бири болгаш ийги бригадаларының база трактор бригадаларының турар черлерин лозунгулар, плакаталар, баштыңчыларын чуруктары-биле дерип шимез.

Агитаторлар дүжүт ажаап алышыкы эгелезиринден бээр колхозчулар, механизаторлар ортузунг 128 катап беседаларын, солун номчулгаларын яны-бүрү темаларга чоруткан. Лекция номчулгаларын 3 катап организастаан. Оон ангыда агитаторлар хундулел болгаш көргүзүгү самбыраларын шимеп казастазырга, чогуур өй-шаанда үндүрениге илелкейлиг кирип ажилдап турар. Бригадалар төптөринде көргүзүгү самбыраларына колхозчуларын хун-бүрүдеги ажилының күнелин үндүргөш, чарлап азып турар болгаш хундулел самбыразынга дүжүт ажаап алышыкының муракчылары 8 удаа илередип чарлаан. Партия эге организациясының болгаш колхоз баштаар черинин органы «Большевик» хана солун дүжүт ажаап алышыкы эгелезиринден бээр 7 катап үнген, оон редактору эш Чүлдүм үнер дугаар бүрүзүңге колхозчуларын кызымаккай күш-ажылының көргүзүлгелеринин база

кызымаккай күш-ажылдың түнелинде колхоз күрүнеге тараа дужаар планын кыска хуусаада ажыр күүсеткен.

Ам колхозчулар артак тарааны чидири чокка ажаап алыр дээш кызымаккай ажилдап турарлар.

Д. СЮРЮК-ООЛ.

Улуг-Хем районда Шаган-Арыг МТС-тин алдардыг комбайнэру Михаил Бюрбюнуң ады бистин областа билдингир. Ол эртен чылын Москвага тайбың талалакчыларының Бүгү-эвилел конференциясына делегатка чороан.

Ам эш М. Бюрбю областың IV партконференциясына делегат болуп киришкен.

Чурукта: комбайнэру Михаил Бюрбюнуң комбайны хынап көрүп турары.

Чуруу А. Ермоловтин.

Хөвөңчилер стахановчу ээлчегде

ҚУРГАН-ТЮБЕ (Таджик ССР). Маленков аттыг колхозтун колхозчулары гектар бүрүзүнде 45 центнер нарын хөвөни алыры дээш чарышпышаан, планын 144 хуу күүсеткенер. Вахшк шынаазында бир дугаар ол колхозка бедик дүжүт алганы дээш 300 муң ажыг рубльдин немелде шаңналын шилчткен.

Партияның XIX съездинде алдар кылдыр калбарган социалистич чарыш бай дүжүттү ажаап алырын чедишкенин чорударына улуг ужур-дузалыг болуп турар. Дүргөдеткен аргаларын хереглеп тургаш, Бүгү колхозчулар хүнде нормазында ажыр 9—12 килограмм хөвөни чыып ап турар. О. Адамуратова, Б. Саттарова, С. Хидирова олар хүнде 140—160 килограмм чиг хөвөни чыып ап, онаалгазын ийи дапкыр ажыр күүседип турар.

Оон-он муң рубльдин немелде шаңналдарын чамдык өске-лаа колхозтарда шилчткен.

АЛТЫН-КУЛЬ (Андижан областы). Партияның XIX съездинде бедиктеди районнуң хөвөңчилери улуг чедишкенин-биле демделеп турар. Бүгү колхозтар хөвөң белеткенин графтин дүргөдетип турар. А чамдык муракчы колхозтар—Сталин аттыг, Калинин аттыг болгаш Крупская аттыг көдээ ажил-агы артелдери планнаан дүжүдүн дөрттүн барык үш кезини белеткел пункттарыңче бедилген. Колхозчуларын дужаап турары бүгү чиг хөвөң дээди сорттарыны болуп турар. Күрүнеге хөвөң дужаалгазында база чыылдазының темнизи эртен чылдан барык ийи катап ажилдап турар.

(СЭТА).

Иван Шацкийнин бригадазы

МИХАЙЛОВСКАЯ (Краснодар край). ССРЭ-нің Дээди Советинин депутаты Иван Шацкийнин трактор бригадазы күзүн чажар кызылгашты тартылазыңче кирипкен. Курагинский районун Ленин аттыг колхозунда Андрей Камневтин бригадазының шөлдөрине ажилдар чоруп турар.

Беш чыл планынын талазы-биле партияның XIX съездинин директиваларының төлөвилелин чугаалашпышаан, Иван Шацкийнин трактор бригадазы биле Андрей Камневтин хову ажилынын бригадазы 1953 чылда бүгү черден 200 пуд күзүн чажар тараларын дүжүдүн өстүрүп алыр деп шийтирилген.

(СЭТА).

Анык тракторист

Чөөн-Хемчик районун Хорум-Дэг сумузунда Жданов аттыг көдээ ажил-агы артелинин колхозчуу Монгуш Дугаржап бодунун колхозуна мергежилдиг махаллизатор болурун улуу-биле күзеп чороан. Бодунун күзелин чедип алыры-биле Чадаана МТС-тин чанында трактористер белеткээринин курузунга өөренип кирген. Ук курсту ол эки шынарлыг дооскан.

Дугаржап ам бодунун колхозунун ховуларында чайгы болгаш күскү чер андарылгазына муракчы ажилдап турар. Бодунун элээн тракторун камныг эдилеп, кыварчаар материалдарын камныг чарыдап турар.

Ол хүнде 4,5 га кур черин андарар нормалыг тургаш, 7—8 га бедик андарып, ажил нормазын 130—150 хуу бедик күүседип турар. Ынчангаш оон күзези ктээли алдарлы-биле күүсетинип турар.

Чаа яслилер

Моон мурунда чылдарда Эрзин районун «Чаа орук» колхозундан өске колхозтарга уруглар яслилер чок турган. Ам районун «Сталинчы орук», «Кызыл сылдыс» болгаш «Совет кызыгаржы» колхозтарында уруглар яслилерин ажилтаан.

Мурунда күш-ажылга киришпейтин турган 130 ажыг херезженер колхозтар будурулгелеринин ажилында кирип эгелез болгаш оларын уруглары культуруг ажилда-биле хандырткан.

ТЫВА ОБЛАСТЫН IV ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Сентябрьның 20-ден 22-ге чедир Тыва областын IV партия конференциязы болуп эрткен.

Хүн чурумунун бир дугаары — «1951—1955 чылдарда ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын дугайында» ВКП(б) ТК-нын төлөвилдин чугаалажыр дугайында партия обкомунун секретари эш Дьяков илеткел кылган.

Илеткелчинин чугаалааны болза, бүгү совет улус партиянын XIX съездинин чылдырлар дугайында дымдадыгы кайгамчыктыг улуг сорук киришкени-биле хүлээп алган. Ам болуп съезд коммунизмни тийгелгези дээш улам ынай демиселдин кайгамчыктыг чагаай программаны-биле бистин чурттуу ажалчы чоннарын чепсеглээр.

1951—55 чылдарда ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын төлөвилдин бүгү-ле черлерге политиктиг болгаш күш-ажалчы улуг илелкейни хайыктырып үндүргөн. Эш Дьяков ССРЭ-нин улус ажалчы-агыйны бүгү ажалчы чоннарын хөгжүдүзүнүн айтынган темпелерин чугаалап, чоннуу материалдыг чагаай байдалын, кадык камгалалын болгаш культурулук денделин улам ынай өстүрер талазы-биле директиваларда көрдүнгөн хемчеглерин сан чийктерин айтыкан.

Тыванын ажалчы чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле директиваларын төлөвилдин чангыс эп-сеткилдиг чүгүлдүзүнүп көрүп турар болгаш партиянын XIX съездинге төлөптүг ужуражыр дээш, партиянын болгаш чазактыг салган сорулгаларын чедишкенин күүседери дээш социалисттиг чарышты хүн түдүм-на улам калбаа-биле непередип турар.

Ленин—Сталинның партиязынын съездинге алдар болдурган социалисттиг чарыш бүдүрүлгенин кайгамчыктыг чарышчаларын, он-он муракчыларын төртүндүргөн.

Бо хүннерде күш-ажалчы улуг көдүрлүшкүн көдээниң ажил-ишчилеринде база-ла хайып турар. Бүдүрүлгө талазы-биле кайгамчыктыг белектерин Төрзөн чуртууга тударын көдээ ажил-агыйны дыка көй ажалдакчылары белектеп турар. Агагаан-Арыг МТС-тин комбайнери эш Бондарев хүн-бүрүдө-ле ийи чарык нормаларын күүседип турар. Чөөн-Хемчик районуну Ленин аттыг көдээ ажил-агый артелинин түдүк бригадасы түдүгүнүн чыл планын сентябрь 10-га чедир күүседип деп хүлээлге алгаш, сөзүн хүндүлүү-биле элэп.

Чаа беш чыл планын областын партия организациязынга улуг сорулгаларын онаап турар деп эш Дьяков чугаалаан. Бистер болза, областын экономиказын болгаш культуразын улам ынай, улам күчүлүг хөгжүдөр дээш, ажил-агыйга социалисттиг чарышчаларын эң-дүргөн боттандырып доозар, колхозчуларын коммунисттиг өзүга кижиздер талазы-биле ажалды күштелдирер, оларны амыдыралдын көшкүн байдалында сууржун байдалче шилчидер дээш бүгү хемчеглерин алыр хүлээлгелег.

Көдээ ажил-агыйга эң-не биз дугаар чергенин чугула сорулгазы болза, сугтарылганын чаа системанын эң дүргөн шилчирин болгаш тулааларын кургадыры болуп. Көдээ ажил-агый бүдүрүлгезин улам ынай хөгжүдүрүлгенин, машина техниказын эдилээрин дыка экижидерин күчүлүг техниктиг сууру болуп Кызылга септелге-механиктиг заводту тудушкунун дүргедери эргежок чугула.

Колхозчу болгаш механизатор кадрларын, ортумак болгаш дээди мергежилдиң специалистерин белектээр талазы-биле улуг ажалды чорудар анаар бис.

Улетпур ажалдакчыларынын хүлээлгези — улус ажил-агыйыга болгаш ажалчы чоннарга херектиг продукциянын бүдүрүп үндүрерин дүргөн темп-биле хөгжүдери болгаш калбартыры болуп деп эш Дьяков чугаалаан. Эң чугула херектел чүдүдери болгаш тулук материалдарын бүдүрүлгезинче онза кичээнгейни салза чогуур.

Бистин область бойдустан казымал байлактары-биле бай. Партия организациязынын сорулгазы болза, ол байлактарын шилчилеп тыварын дүргедери, социалисттиг ала-чурттуу күчү-шымдалын быжылдарына оларын бараан болдурары болуп.

Ол сорулгаларын чедишкенин күүседиринин эрге ажалчы иштики бүгү күр күштерин болгаш болдунар аргаларын мобилизастаарын, ээ харысалга чок болгаш сандаргай чорук-биле демиселди, күрүне-ниң болгаш күш-ажалдыг сагалачурумун быжылдарын негеп турар. Улус ажил-агыйның бүгү адырларыча эртемниң болгаш техниканы чедишкенин шингээди кириер,

беш дугаар беш чыл планын долдур болгаш ажалчы күүседиринче ажалчы чоннарын калбак массаларын бүгү хемчег-биле мобилизастаар херек деп эш Дьяков бодунуң илеткелин түнээш.

Эш Дьяковтуң илеткелинин талазы-биле санал-шүгүмчүлөрдөр калбарында. Делегат эш Кавалеровтуң чугаалааны болза:

— Чаа беш чыл планы бистин Төрзөн улуг чуртувустун коммунизмче оруктап бурунгаар чаа улуг базмы болуп. Партиянын XIX съездинге төгүлүг материалдарын өрөнөп тура, совет чурттуу ажалчы чоннары коммунисттиг партиянын, генийлиг башчыныг болгаш башкы эш Сталинның айытканы кайгамчыктыг улуг программаны амыдырал кырынга эң-не дүргөн, эңне эки боттандырар деп изиг күзөл чүткүлүн илгерилеп турар.

Эш Кавалеров бойдустан байлактарын ажаллаар, оттулар чүдү Улетпурин хөгжүдөр болгаш улутпурге хереклээр тулук материалдарын тывар талазы-биле областын партия организациязынын болгаш бүгү ажалчы чоннарын шийтирлээр сорулгаларын делгеренгей чугаалаан.

Социалисттиг Төрзөн чуртувустун улам ынай чектелеринин улуг чагаай программаны — беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларын чангыс эп-сеткил-биле чүдүлүг деп санаарын кыйгырып тур мен — деп эш Кавалеров түнөп чугаалаан.

ВКП(б) обкомунун лекторлар бөдүлүүн удуруткучу эш Иезутов Совет Тыванын экономиказынын болгаш культуразынын хөгжүдүзүн чөп беш чыл планынын канчаар-даа аажок ужур-дузалынын дугайын чугаалаан.

— Бистин областын ажалчы чоннары бүгү совет кижилер-биле бир дөмей 1951—1955 чылдарда ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын төлөвилдин социалисттиг Төрзөн чурттуу күчү-шымдалын быжылгаар дугайында, чоннуу материалдыг чагаай байдалын экижидер дугайында сталинчы сагыш салышкынын чаа илгерилээшкени болуп — деп эш Иезутов чугаалаан.

Беш дугаар беш чыл планы Тыва автономнуг областыг бүгү тала-биле хөгжүрүнгө кайгамчыктыг улуг перспективаларын ажалдып турар.

Беш дугаар беш чыл планынын чедишкенин күүсеттери бистин областын ажалчы чоннарынын чагаай байдалын болгаш улус ажал-агыйны, культураны бүгү адырларын дыка бурунгаар шимчедир.

—Өвүр районун ажалчы чоннары ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын төлөвилдин канчаар-даа аажок улуг сорук киришкени-биле хүлээп алган — деп «Кызыл тулук» колхозтуң даргазы эш Очур бодунуң чугаазын эгелээш.

Бистин көдээ ажил-агый артелинин колхозчулары күрүнеге тараа дужаалагзын сентябрь 15-ке чедир күүседип деп хүлээлге алгаш, боттарынын сөзүнге ээ болганнар. Тулук планын боттандыраарыга багай эвес көргүзүлгенин чедип алган. Плана көрдүнгөн 15 бажындарын И-ри ажаллаа кирген. Малдын үш кажааларын база тулуп алган. Ол болза, бистин бызачыларынын кызыкым күш-ажалынын тийнели болуп. ВКП(б)-нин XIX съездинге чедишкенин ужуражыр дээш чарышшыаан, олардан дыка көй кизи хүнде бүдүн чарык нормаларын күүседип турар.

Он ынай оң чугаалааны болза, Өвүр район дагыл белик черде туруп турар, оң журунда тараа кулчуларын эрте дүшкен соокка адыптар чүдүдөр бар. Эш Очур районун колхозтарын дүргөн быжыктыл сортуу Урезинер-биле хандыраарын эргежок чугулазын областыг удурутпур органианын дегези. Эш Очур оон ынай мал ажалчыны продукттулур чоруун белидер дугайын чугаалаан болгаш белекче үрелиг малдарын көйү-биле киририн дилээш.

Облүүскомун даргазынын оракачызы эш Гусев бодунун саналына мында дээш:

—Беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле съездинин директиваларынын төлөвилдин совет улустун төгүлүг улуг тийлелерин херечилеп турар, бистин чуртувустун коммунизмче оруктап улам ынай бурунгаар хөгжүрүлүүн улуг перспективаларын бистин мурувуска ажалдып турар.

Бистин областын экономиказынын болгаш культуразынын улам ынай чедишкенин хөгжүрүү автотранспорттуг ажалчы үлөгерлиг организастаарында дыка хамааржыр. Автомобильдерин ажаллазын экижидер, өртүлгенин, бот-өртөө чигилер талазы-биле хемчеглер чаа

беш чыл планынын дугайында директиваларда көрдүнгөн. Ол чорук автотранспорттуг ажалын дүргөн кадыкшылар талазы-биле шийтирлиг хемчеглер алырын биске хүлээдип турар-дыр.

Оон ынай эш Гусев Кызылга нарын далган тыртар дээрбени тургузарынын, бар турар дээрбелерин ажылдарын экижидеринин дугайын болгаш колхозтарга база совхозтарга ногаа культураларынын тарылганын калбартыр дугайын чугаалаан.

Областын партия конференциязы ССРЭ-нин хөгжүдүзүнүн беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездинин директиваларынын төлөвилдин чангыс эп-сеткил-биле чүдүлүг деп көргөн болгаш ону чайлаш чок күүседип деп хүлээп ал турар шийтирини үндүргөн. Чаа беш чылдын талазы-биле директиваларын бүгү-ле черлерге өрөнөп тура, ВКП(б)-нин XIX съездинге чедишкенин ужуражыр дээш ажалчы чоннарын, колхозчуларын болгаш интеллигенциянын ортузунга социалисттиг чарышты калбаа-биле непередип дугайын партиянын обкомунга, хооркомунга, райкомунга болгаш партия эге организацияларына конференция хүлээткен.

Партиянын өскерткен Уставынын төлөвилдин дугайында ийи дугаар айтырыгыч талазы-биле ВКП(б) обкомунун секретари эш Анкудинов илеткел кылган.

—Бистин партияныс тодаргай байдалдарга болгаш оортан үнүп турар политиктиг сорулгаларга хамаарыштыр бодунун ажалчыны хемчеглерин болгаш аргаларын кезээле тодаргайлап келген-даа, тодаргайлап турар-даа — деп ол чугаалаан.

Партиянын өскерткен Уставынын текстизинин төлөвилдине мында деп айтыкан: «Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын ам кот сорулгалары болза, социализмден коммунизмге чоорту шилчигенин арзагы-биле коммунисттиг нитилелди тургузары, нитилелдин материалдыг болгаш культурулук денделин соксаал чокка белидери, нитилелдин кижигүнерин интернационализмниң болгаш бүгү чурттарың ажалчы чоннары-биле акы-думалыкы харызааларын тургузарынын өзүзүңга кижизидери, дайыннарын агресси хөдөлүшкениннен Советтиг Төрзөн чурттуг илелкейлиг камгалалын бүгү хемчеглер-биле быжылгаары болуп».

Өскерткен Уставтың төлөвилдине илгерилетинген партиянын ажалчыны организациястыг хевирлери болгаш аргалары үстүнде айтыкан сорулгаларга дүжүп турар.

Эш Анкудинов төлөвилде кириген өскерткишкенин делгеренгей-биле чугаалаан.

Партиянын бүгү кижигүнеринге, оларын ачы-хавызындан болгаш албан дужаалындан хамаарылга чокка бир дөмей албан болуп партия болгаш күрүне сагылга-чуруму сагыры дугайын коммунисттерге партиянын өскерткен Уставы хүлээдирип турар деп илеткелчи чугаалаан. Ынчанмыже партиянын болгаш чазактыг хоойдулары биске хамаарышпас джир албан бүдүрүлгө черлеринин удуруткучулары — партиянын чамдык кижигүнери бисте ам-даа бар. Олар күрүне мегелээринин оруунга кирип, планын күүсеткен дугайында өтчөттөргө хоозун санаар бижил, херек кырында багай шынарлыг продукцияны үндүрүп туралар. Күрүнеге болгаш партияга улур шак үндөп орукка ыяш заводунун директору Литвиненко болгаш даарыныг комбинаттын директору турган Свистунов кирген. Оларны ийилдирин ВКП(б) хооркомун партиянын шынгын харысалганын кирген, ынчаарга Свистуновту судче шилчичкен болгаш суд оң хосталганын үш чыл иштинде казып шийткен.

Бисте партиянын, советтиг болгаш ажил-агыйнын чамдык удурутпур ажалдакчылары — коммунисттер массалар-биле харызааны хүн үрүгүч быжылдарынын эргежок чугулазынын дугайында эш Сталиннын айтышкынын утуп турар болгаш харын-даа ажалчы чоннарын дилеглерин болгаш хереклелдерин сагыш амыр, бюрократсыг өзү-биле көрүп туралар. Чижээ, «Тыва тулук» трестинин эргелекчи эш Чаадаев бо чылдын эгезинде тус черин үндезин чонундан элээн хой сангы ажалчыларын чып алган болза-даа, оларга амыдырал чуртталганын таарымчалыг байдалдарын тургуспаан, оларны дугайында чогуур сагышты салбаан, оң түнелдине ажалчыларын чамдыкы трестин үнүп чоруй барган.

Партия кижигүну болза, анаа партиянык даасканы кандыр-даа ажал-албанга тургаш, кадрларын оларнык политиктиг база ажал-ишти шынарларын барымдаалап, шын шийлип алыр дугайында партиянык айтышкынын чайгылыш чокка чорудар хүлээлгелиг деп партиянын өскерткен Уставынын төлөвилдин

де чугаалап турар. Бистин чамдык удуруткучулары-вис кадрларын багай өрөнөп көөр, бо айтырыгы харысалга чок шийтирлээр фактылар эвээш эвес бар, оон түнелинде удурутпур ажал-дарга политик талазы-биле иделек чок, ажал херекке таарышпас кижилер кире бээр чүдүлөр тургулаар. Ындыг чүдүлөр херектел кооперациязынын, областын чүтү улетпүрүн болгаш еске-даа организацияларын системазында бар.

Партия организацияларынын ажал-чорудулганында улуг чөптөс болза, партиянык кандидаттар партия кижигүнүңе киреринге белектенер талазы-биле багай дузалыг турары болуп. Уставтын төлөвилди болза, партия организацияларынын кандидаттар-биле ажалын экижидерин көрүп турар. Ол ышкаш кандидат стажын эрттирер талазы-биле оларны харысалгазын белидип турар.

Бистин областын коммунисттер өскерткен Уставтын төлөвилдин чугаалажып, ону ишин-биле деткип турар болгаш боттарынын саналдарын, немелделерин кирип турар. Областын партия конференциязы Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязынын өскерткен Уставынын төлөвилдин чангыс эп-сеткилдиг деткип болгаш ону бодунуң практиктиг ажалыга удурутпур болду дугайында кандыг-даа чигзини турбас деп илеткелчи чугаалаан.

Эш Анкудиновтуң илеткелчинин талазы-биле калбарган санал шүгүмчүлөрдөргө конференциянын делегаттары төгүлүг ужур-дузалыг документи чангыс эп-сеткилдиг деткээ болгаш анаа чогуур өскерткелерин, немелделерин кирип турганнар.

ВКП(б) Кызыл хооркомунун секретари эш Степановтуң чугаалааны болза, партиянын өскерткен Уставынын төлөвилди бистин партияныстың дуржулганын улам байылап, Ленин—Сталинның партияны социализмден коммунизмге чоорту шийтиринин удурутпур боттандырып турар чаа үге таарыштыр партия тургузуунун организациястыг принциптерин моон сонгаар сайлырапын турар.

Өскерткен Уставтын төлөвилди болгаш эш Хрущевтуң илеткелчинин тезистерин-биле кичээнгейни: танышпышаан, база хоорайнык коммунисттеринин саналдарын түнөвишаан, партиянын өскерткен Уставынын төлөвилдине моон аадаан чамдык өскерткелерни кирирч чугула деп санаар мен.

Уставтын бирги параграфын моон аадаан ышкаш кылдыр бижирип чугула деп санап тур мен.

«1. Совет Эвилелинин Коммунисттиг партиязы — медел-диг, муракчы болгаш коммунизмни херезинге бердинген ажалчыларын, тарачылар болгаш күш-ажалчы интеллигенциядан тургустунган чангыс эп-сеткилдерин — коммунисттерин эки тура эвилел болуп».

Мен болап көөрүмге, ыкчалдыр бижирип бистин партиянык тургузуу болгаш социалисттиг нитилелге оң муракчы ролон бүрүп көргүзүп турар-дыр.

Оң ынай ийи дугаар параграфы бистин социалисттиг нитилелдин аңгы талазы-биле тургузуун тодаргай көргүзүп турар кылдыр эде бижир болза эки. Ол ышкаш «кандыг-даа ажалчы кизи» деп сөс Уставтын партия кижигүнеринге моон сонгаар салып турар негелдерин шын эвес көргүзүп турар. Ынчангаш Уставтын ийги парграфын моон аадаан ышкаш бижирип санаадып тур мен:

«2. Партиянын программаны болгаш Уставын хүлээр, оларын боттандыраарыга илелкейлиг» киржил турар, партиянын организацияларынын кайы бирээнде ажалдап турар, доктааткан кижигү ладьырын төлээр болгаш партиянык бүгү шийтирлерин күүседир ажалчы кизи бүртүзү — Совет Эвилелиниң хамаатызы Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиязынын кижигүну болуп болуп».

Партия кижигүнүнү хүлээлгезин чугаалап турар үш дугаар параграф партиянык моральды сагырынын негелдизин белидип турар немелдени кирирч чугула. Капитализм артышкынындан өң-даа, адырдылаан, бодунуң эрге-ажыны болгаш сонургалын партиянык эрге-ажыктарындан белик көөр, совет нитилелдин моральдыг өзү-чурумун үрөп чоруур партиянык чамдык кижигүнери бистин амыдыралы-вискэ таваржып турар болгай. Ынчангаш анаа «и» пункт кирирч оңу мынчалдыр бижизе чугула:

«И. Партиянын мурунуга шынчы болгаш ак-сеткилдиг болуп, шынчы чажыр болгаш өскерттирин болдурбас, партиянык моральды шынгын сагыры. Партияны мегелээр, партияны мурунуга ак-сеткилдиг эвес болгаш шынчы эвес чорук, мегелел холтаар, бюрократсыг чорук болгаш амыдырал талазы-биле сандаргай чорук эң аар хоралыг чорук бо-

лур болгаш партиянын хүрээленгелер турары-биле дүшпөс».

Мен болап көөрүмге он үш дугаар параграфты тодаргайлаары чугула-дыр. Эрге-чажырга болгаш суд органы чогоур партия органынын чөпшээрел чокка партия кижигүнерин суд харысалгазына кирип болуп, болбазынын дугайында эки билдинмес. Суд органы коммунист кижини чүгүле оон партия хүрээленгелер турар турбазынын дугайында шийтирлээр соонда көөрүн ол параграфка айтыр күзөңчир-дир.

«...Ону партиянык кандидаттың үндүрер дугайында партия организациязы шийтир үндүрер» деп чугаалап турар он сес дугаар параграфты ам-даа тодаргайлаары чугула. Чүге дээрге, партиянын эге организацияны шийтир күштүг артып каар бе азы ол шийтирин райком, хоорком, обком бадылаары негетинер бе, ол дугайы билдинмес. Ынчангаш партияны эге организацияны шийтир партия райком азы хоорком бадылаан соонда күштүг болуп деп айтыры чугула.

Партиянык дээди органынын дугайында эгеде Партиянык Контроль комитетинин республикаларда, крайларда, областтарда төлөөлерин эргелерин болгаш хүлээлгелерин тодаргайлаары чугула.

Партиянын область, хоорай болгаш район организацияларынын дугайында эгеде ревизия комиссияларынын эргелерин болгаш хүлээлгелерин тодаргайлаары чугула. Эң ылангыя амгы үге чер-черде ревизия комиссиялары, бисте хоорайда безин, бодунун ажалчыны сорулгаларынын дугайын тодаргай билбейн турар.

Райкомнарын болгаш хооркомнарын пленумнарын өскерткен Уставтын төлөвилдине көрдүнгөн ышкаш айда бирээден эвээш эвес кылдыр кирибей, а бир чаргык болгаш ийи айлар иштинде бир катп чыр база хоорайнык, районун партия организацияларынын активин ийи ай болгаш бирээден эвээш эвес катп чылдырар дугайында санал үндүрүп турар штерин мен база деткип тур мен. Ол болза, ол хемчеглерни эки белектер алыр аргаларын берип турар болгаш оон үндүргөн шийтирлерин чер-черге барып организацияларына үр үени берип турар-дыр.

Өскерткен Уставтың текстизинин төлөвилдин ийи-биле деткивишаан, хоорайнык коммунисттер ону амаа ханызы-биле өрөнөп, чугаалажыр туралар. Партия организацияларынын ажалы белип, организациястыг чоруу күштелип турар апарган деп чүвени чугаалаары чугула. Чамдык ажалдакчыларын ажалын үнелеп көөрдө партиянын өскерткен Уставынын негелдерин өзүгаар коммунисттер көрүп турар, а ол болза, бистин партия организацияларынын организациястыг ажалды белип турар деп чүвени көргүзүп турар.

Партиянын VI хоорай конференциязындан сонгустурган хоорком амгы үгеде бүгү ажалын партиянын өскерткен Уставынын белик негелдерин өзүгаар эде тургузуп турар. Делегат эш Подгорбунский бодунун саналыга бистин партияныстын организациястыг белик дуржулганы болгаш коммунизм тургузушкунун удурутпур талазы-биле чедип алган улуг чедишкенин өскерткен Уставтын төлөвилди байдып турарын демделгээш.

— Ийги параграфтан «Өскениң күш-ажалын мөлчүвөс хамааты» деп сөстү шуут биживес болза эки деп санаалды мен, чүге дээрге, бистин чуртувуста кижини кийи мөлчүрү чорук шагда узуткалган болгай. Ол параграфты мынчаар бижирин санаадып мен: «2. Хей нитиге ажалчы күш-ажал кылып турар, партиянын программаны болгаш Уставын чөпшээрер турар Совет Эвилелиниң ажалчы кизи бурзуу Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиязынын кижигүну болуп болуп».

Ол ышкаш он бирги параграфты бичи өскерттири чугула деп санаар мен. Партияны эге организациязы бир эвес коммунист кизи Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиязынын ТК-зынын, Эвилелдер республиканың коммунисттер партиязынын ТК-зынын, крайкомун, обкомун, округкомун, хооркомун, райкомун кижигүну болза, ону партиядан үндүрер дугайында шийтир үндүрер эрге чок деп ында бижир турар-дыр. Мен болап көөрүмге, ол чурум болза, партия комитеттеринин кижигүнери боттарынын бактаап турары партияны эге организациязынын мурунуга оларны харысалгазын кудуладып турар-дыр. Ол коммунисттер партия кижигүнүнүн үндүрер айтырыгы партиянын чогуур комитетинин пленумунун бадылааны-биле партияны эге организациялары шийтирлээрин Уставка көөр чорук чугула деп санаадып турар мен.

Эш Подгорбунский ажал төлөви чок коммунисттерге партия дады-вырын Уставка илелдеринин чугулазын база чугаалаан. Массалар-биле харызаа тударын, ажалчы чоннарын негелде хоумуладдарын эдлек болгаш кичээнгейлиг көөрүн коммунисттерге хүлээдирип турар партиянык өскерткен Уставтын төлөвилдинин 13-ку параграфынын «д» чүдүлүнү улуг ужур-дузалынын дугайын юстициянын область эргелелин на-чальниги эш Иванов чугаалаан. Бистин областын чамдык партия, совет болгаш ажал-агый органынын удуруткучулары ажалчы чоннарын хоумулад билдиришкенин көөр талазы-биле бюрократсыг чүдүлдерни кылып турарын чамдык фактылар херечилеп турар. Бо айтырыг эң ылангыя Барыш-Хемчик районда кончук багай тургустунган. Бир-ле катп коммунист Сурковтан алимент төлөдир дугайында партия райкомунга бижик келген. Ол документи райком сукно алаанга суп алгаш, чүгүле «Работница» деп журналдың редакциязынын бижичи чеде берген соонда болгаш юстициянын область эргелелин негелдизинин сөөлүндө ол документи дугайын «сактып» кааннар. Эске-даа хоумуладды партия райкомун партиянык эвес көрүп турарын чугаалаар херек. Ажалчы чоннарын хоумулад билдиришкенин көөр талазы-биле бюрократсыг чоруктур Бай-Тайга районун партия, совет организацияларында болгаш Кызыл хоорайнын чамдык албан черлеринде ам-даа бар. Ажалчы чоннарын негелде хоумуладдарын тоол көрбөс удуруткучуларга харысалга көргүзери чугула.

Оон соонда санал берген «УТКА-нын 25 чыл ю» совхозта партия эге организациязынын секретари эш Ивановтуң чугаалааны болза:

— Бистин партия организация-выстын коммунисттер партиянын өскерткен Уставынын төлөвилдин бүрүнү-биле деткип туралар. Партия хуралына ол дугайын чугаалажыр тургаш, партиянын мурунун кол чүлү болза, оон хүрээленгел чангыс эптиг болуру, партия кижигүнери кизи партиянын шийтирлеринде чүгүлө чөпшээрери четлес, ону амыдырал кырынга боттандыраары дээш демисел чорудар ужурулук деп чүвени олар чангыс эп-сеткилдиг демделгээш. Боттарынын хүлээлгезин өзү барымдаалап күүседип турар коммунисттер бистин партия организациязынын кижигүнери шынгы шүгүмчүлээр. Эң ылангыя партия кижигүну эш Чиклиновту шынгы шүгүмчүлээр. Моон сонгаар партиянык Уставынын негелдерин күүседирин эш Чиклинов хүлээнип алган.

Ам бистин партия организация-гыс болза, коммунист бурзуу өскерткен Уставтын төлөвилдерин эки ханы өрөнөп алыр болгаш ону амыдырал кырынга боттандырар дугайында бүгү хемчеглерин апар турар.

Партиянын өскерткен Уставынын төлөвилди бистин районун партия организациязынын ажал-чорудулганын аажок илелкейткен деп ВКП(б) Бай-Тайга райкомунун секретари эш Лобанов чугаалаан. Ол төгүлүг документи ийи-биле деткивишаан, коммунисттер боттарынын саналдарын, немелделерин кирип туралар. Устав төлөвилдин бешки параграфынын «а» чүдүлүгө немелде кириер дугайында санал үндүрүп турар кизи мен. Партия кижигүнүңе кирер кижилерге рекомендация берип тур

Совет тургузуг

Артель Уставының хажыдыкчыларын чогуур өйүндө илередип, оларга удур шыңгыы хемчегни алып

Чоокта чаа ажылчы чоңнар депутаттарынын Өвүр район Советинин ээлчеглиг X сессиясы болуп эрткен. Аңаа Өвүр райкүссунун даргазы эш Айдын-оол «Районун колхозтарында көдээ ажил-агый Уставын үрөп турарының фактыларын узуткаар дугайында» илеткелди.

Эш Айдын-оол бодунун илеткелинге партия болгаш казактын хүн-бүрү дузаламчызынын ачызы-биле көдээ ажил-агыйны көдүрер талазы-биле районун ажылчы чоңнарын чеднишкинерин демдеглээ.

Ам үде районда чоңун 75 хуузу коллективизастатынган. 1950 чылдың денели-биле алырга бо чылын районун колхозтарының тарыла шөлү үш ажыг катап, нинтилеттирген малынын баш саны алды катап өскөн.

Колхозтарын организас, ажил-агый талазы-биле быжыглаарынын кол үндезини көдээ ажил-агый Уставын хажык чок сагыры болгаш ону хажыдар чорук-биле өптеш чок демисежери болуп. Колхозчу амдыралдын сталиныч Уставын хажыдып турар фактыларын сессия бурду шаап көргөн.

Албан черлери болгаш хуу килер бо чылын колхозтарнын 20 га шөлүнге боттарының тараа культураларын тараан. Колхозтарнын өчөт болгаш үчүдүндө санатынын турар нитини малдары хуу кижилерини ажилгалында хамаарып турар.

Аңык малдарын контрактастар ажил чорутууларын турар ужурунда, Устава зыткан нормалар дашкаар артык малдар колхозчуларда хей. Колхозчулар артык малдарын этке херегелдер харадыр болгаш салып чарыыр чорук массалык-биле болуп турар.

дарны хорайдып турар чоруктар бар. Чүгле чыгыс «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхоз бо чылын 32 баш мады чөмгө хереглери биле элүрүп чиген. (Устүдө чорук районун мал «сүр» планынга улуг моондук болуп турар. Чамдык колхозчулар ындамында дөргүл-төпөл, таңчы-көрүштерини малы деп алгаш, Устава айтканындан артык малдарны эдилеп турар.

Колхоз баштаар черлеринин болгаш көдээ ажил-агыйны тускай эртемингеринин харысалга чогу-биле чөптүг эвес чыдагандан өлгөн малдарны тус-тузунда тодаргай-лавайн, кижилер аскы-биле актылар тургузарынга өйлежип турган.

Албан черлери болгаш амы-хуу кижилер колхозтун акша-хөргөнгин төтчөглөп турар. Районун харылаа конторазы болгаш «Райжысырь» чери «Торгалыг» колхозка 18365 рубль, «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозка 300 рубль бээр өрелиг болуп турар.

Колхоз бүдүрүлгезинде бригадаларын составын быжыглап тургуспаан. Оон хараазы-биле ажилдан халажып солдур чорук көвүдөп турар. Бо чылын чүгле чыгыс «Торгалыг» колхозка безин 7 хой каларчылары, 4 чылгычлар солукан. Ажил малдарын, чөпсөк-хөреселдерин бригадаларга акт өзүраар быжыглаваан ужурунда ажилчы малдарын күжүн камнапас, чөпсөк-хөреселдерин үрээр чоруктар кончуг хей.

Колхозчуларнын трудоленин шын эвес чарыдап турар фактылар илерезн. Районун чүгле ийи колхозтары колхоз кежигүнери турган албан-хаакчытарга 753,5 трудо-

дөньяны садыпкан болган. Колхозчуларга аван тысып турары шын эвес. «Торгалыг» колхоз 400 трудо-дөнья ажилдаан Түмен-оолга 223 рубль аван берип тургаш, 163 трудо-дөнья ажилдаан Борбакка 400 рубльдин аванысын берген.

Эрткен чылын районун 2 улуг колхозтарынга трудо-дөнья төлөврин ажилдаан-даа, ажилдаваан-даа колхозчуларга дең хуваалда-биле төлөп турган.

Колхозтарнын демократтыг үндезинерин хажыдып турар чижектер база бар. Бо чылдын июнь 17-де «Коммунизмче орук» колхозтун колхозчуларының чүгле 29 хуузу олуржуп турда нити хурал болуп эрткен.

Колхозчуларнын ажилдаан трудо-дөньянын данзын чорутпайн турар болгаш нелея санында колхозчунун дептеринге биживейн турар. Колхозтарда күш-ажылдын чуруму кончуг багай болгаш массалык-биле арагаже хандыыр чоруктар бар.

Колхозтарда ревизия комиссиялары чүгле касса хынаары-биле өйлежип, квартал санында ыяавыла чорудар ревизиянын чорутпайн турар.

Сессияга санал берген депутаттар райкүссомунун болгаш көдээ ажил-агый килдинин колхозтарын багай удуртуп турарын шүгүмчүлзөн. Оон ынай районун шүгү, прокурор органнары колхоз Уставын хажыдып турар бурууларын иштеп, оларга харысалга хүлээдинин чугула албайн турар.

Райкүссомга, оң көдээ ажил-агый килдининге, суму Советтеринге болгаш колхозтар баштаар черлерге Устав хажыдар чоруктар-биле шиттирлп демиселди чорударын сессия хүлээткен.

Районда садыг ажылының дугайында эш Баазанын илеткелин сессия дыңнаг болгаш садыг ажылында четпестерин депутаттар чилин-биле илереткен. Районда садыг ажылы экижидеринин талазы-биле делгершег шиттирлп сессия үндүргөн.

С. БАДАА.

КЫЗЫЛДЫН ЧАА ТУДУТЛАРЫНДА

Кызыл хоорайнын Пушкин кудумчузунда ийи квартиралыг чуртталага бажынарны. Бо бажынарны чоокта чаа ажылгалга киирген.

Чуруу А. Ермолаевтин.

АЛ-ШУМДАН БЕЛГЕН КЫС

Ал-Шум — Чөөн-Хемчик районун Ийме сумузунун эң ырак булуң-чугагы болуп, аңаа чоруп өөрөмзөн кижиге кылаштары безин берге чер-дир, аажок хая-кашпаалдарлыг. Ховалыг Кирден аңаа 1935 чылда ады өг-бөдөдөн төрүтүнгөн.

Оң ада-иезинин аалы кыжын апарга чыгыс өг болуп алгаш, Ал-Шумун эң-не берге чери Оруктуг-Хая деп черге кыштаар, бичин уруг школага-даа өөрөмзөй, кырган ада-иезинге дузалажып, оларнын каш малын кадарып, хөөрежир эш-өөрүнүн арнын-даа көрбөс, харын-даа кыштың үш айында кырган ада-иезинден өске кымны-даа көрбөй баргылаар чораан.

Кирден 15 хар четкеш, кырган ада-иезинге: — Кашпал аразында чурттаарымыз ам болзун, чон аразы кирип, колхозка барып ажилдап көрөөлү, — деп чежемейин-даа чугаалап келирге, олары хоржок болган. Бичазажок уруг ара соксавайн, ада-иези-биле: — Бистин чөгөнчивисти көрүнерем, ада-ием, силдер мынча кырыгыже бажын балгат-даа кылып албаан — деп, каш удаа эрежикип келгенини сөөлүндө ирей, кадай ам-на уруунун айыны кыргенер. Олар Ал-Шумну кагаш чорур ужурул апарганнар.

Кирденни ада-иези 1950 чылда Иймеде Ленин аттыг колхозка киргенер. Аңык кыс Кирден колхоз-

ка эң-не баштайгы ажылын топкап кагарындан эгелзөн, ол ажил солун болуп турган, чүге дээрге, ол Ал-Шумга ышкаш каскаан эвес, ам эш-өөрү-биле омак-хөгүлү ажилды ыры-биле үдөй турар.

Кирден хостуг кежээлерин халас эрттирбес: кино көөр, школачыларнын концердинге баар, кежээки школага өөрөйөр.

Аңык Кирден колхозка ак-сеткил-биле эки ажилдаарында чаагай амдырал тургустунар дээрин билген. Ол топкап ыш хая ажилдаарынга кымдан-даа артык кежээ турган. Бичангаш ону колхоз баштаар чер кончуг үнелеп, хүндүлел самбыразынга кирип турар апарган. Кирден ажилдап турар ажалынга улам кызып, кады ажилдап турар эш-өөрү оон үлегерин ап турар болу берген.

Кирден чаксы тарыла үезинде буга аштап, тараа илтирлет турган, ол ажилында база-ла эш-өөрүнге үлегерлиг, эки ажилдап турганы-биле хүндүлел самбыразынга база мактаткан. Кирден ам Ленин аттыг колхозтун күрүнге тараа дужаар пунктунда тараа арыглап, дужаап ажилдап турар, ол ажилында хөдөк кызмаккай болгаш түнчелдиг ажилдап турар. Ол ам районун хүндүлел самбыразынга база демдеглеткен.

Ал-Шумун кашпалдарынга кирген чурттап чораан аңык кыс Кирден ам колхозтун дең эргелиг кежигүнү. Ону, Кирденни бээр чедирин келген чүве болза, коллективтиг ажил-агыйнын артык кштүтү болур. Бичангаш чон колхозчу амдыралга ынак болгаш аңаа улуг күзел-биле кирип, чаа амдыралды тургузуп турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Х. КУНГАА.

Почта ажылында четпестерни узуткаар

Ажылчы чоңнарын чагаа харылаазын, чагыткан солун, сеткүүлүн болгаш албанның өске-даа чугула бижик документилери эзелдинге чогуур үезинде чедирер чорук харылаа конторазынын ажилдакчыларынын чугула хүлээлгези.

Бо чугула айтырыгы Улуг-Хем районун харылаа конторазынын ажилдакчылары болгаш оон сумуларда, суурларда почтачылары ыракта чедир күүсетпейн турар.

Колхозчуларнын болгаш ажилчы чоңун чагыткан солуннары болгаш чоруткан чагаалары эзелдинге четпейн, дыка үр үде почтага чыдып турарынын фактылары бар. Чижээ, июль ай үезинде Торгалыг көдээ Советтин даргазы турган бижикти эш Сүмбүрүн албанның чагачы болгаш база «Кызыл туку» солунун редакциязынын ажилдакчысы эш Даржаанын адресинге «УТКА 25 чыл ою» совхозтан чоруткан амы-хуунун чагаазы Шагаан-Арыгта сентябрь 8-те четкен.

Торгалыг биле Ары-Узунден чоруткан чагаалар болгаш албанның бижиктери Шагаан-Арыг хоорайга 1—2 айлар тургузунда четпейн турар чорук—районун харылаа конторазынын талазында чоңун почта харылаазынын ажилчы кочкап кичээнге салып турарында.

Харылаа ажылында бо четпестерни узуткаарын, ажилчы чоңнарын аразында почта чедирлгезин экижидеринин суурларда, сумуларда болгаш колхозтарда почтачыларнын харысалгазын дыңзыдарынын хемчеглерин районун харылаа конторазы (начальниги эш Уколов) дарый алыры негетинип турар.

А. ВАСИЛЬЕВ.

Харысалгазын кым хүлөөрүл

Чаа-Хөл районун Булуң-Теректе Шверник аттыг көдээ ажил-агый артелинде мал эмчизи эш Доржу бодунун хүлээлгезин ак-сеткилдиг боттадырбайн турар. Чоңун ортузунга тайылбыр ажилдары үстүп, мадын аарыларын болдурбазыга баш удур хемчеглер чорутуумай турарында аңгыда, эш Доржу оода өлтп хораан малдарын актызын безин четче, шын кылбайн турар.

Бижитинген актылар безин доктаатынган негелдени ыракта хандырбайн турар. Малдын назымы, чүзүтүн, канчип, кандыг ааргылап өлгөнни актыда кирибейн турар. «Оң актыларын суму Советинден кылып турган чүве»—деп эш Доржунун улуг үндөвөйи чугаалап олулары шын эвес.

Артель баштаар чери нийтичя ынак хей баш малы хорап турда, оон тодаргай актылары чок, буруулук кижилери билдинмес чорукту тайбын көрүп турары канчип-даа болбас.

Америк профэвилелдеринин удуртукчулары — Уолл-стриттин агентилери

(Төңүзү. Эгези 187 дугаар солунда).

Чижээлээрге, Тафта-Хартлиннин хойлузун амдыралга боттандырып чорудар чорукка удур ажилчыларнын кыйгырар деп АКШ-тын Компартиясы саналдаарга, Күш-ажылдын америк федерациязынын болгаш Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин конгрессинин удуртукчулары ол профэвилелдерин «кызылдар» деп чарлаач; оларны пардалга, радиога бактап чарлап, өлүрүкчү чоруктун хөдөлгөлини болгаш бужар-бахк хөдүгүлдүн аргазы-биле депшилгели профэвилелдерин узуткап шыдава-за-даа, оода-чадарда оларны чартыктарын оралдажып турарлар.

Профэвилелдер удуртукчулары эңе бужартаан караныг-дүмбөй чорукту болгаш расистерни ажык-биле деткип, ажилчыларнын ортузунга националдык өжээк-непчек чоруун шуут нептередип турар. Күш-ажылды америк федерациязынын профэвилелдери негрлерни хүлээп албайн турар, ыңчаарга боттарын «либералдыг» деп санап турар чамдык профэвилелдери негрлерни тускай бөлүккө өзүп турар.

хынаар черлерге чедирип турар эвес, харын полицияны болгаш иштеп-хынаар органнары оларже ажык-биле чорудуп турар.

Мэррей-Кэрнин бөлү бир миллион чыгыс кежигүнерлиг 11 профэвилелдерин Улетпур профэвилелдеринин конгрессинден үндүргөн. Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин удуртукчулары ол профэвилелдерин «кызылдар» деп чарлаач; оларны пардалга, радиога бактап чарлап, өлүрүкчү чоруктун хөдөлгөлини болгаш бужар-бахк хөдүгүлдүн аргазы-биле депшилгели профэвилелдерин узуткап шыдава-за-даа, оода-чадарда оларны чартыктарын оралдажып турарлар.

Профэвилелдер удуртукчулары эңе бужартаан караныг-дүмбөй чорукту болгаш расистерни ажык-биле деткип, ажилчыларнын ортузунга националдык өжээк-непчек чоруун шуут нептередип турар. Күш-ажылды америк федерациязынын профэвилелдери негрлерни хүлээп албайн турар, ыңчаарга боттарын «либералдыг» деп санап турар чамдык профэвилелдери негрлерни тускай бөлүккө өзүп турар.

Америк империализминин айбычачалары болуп профэвилелдер удуртукчулары боттарынын ролюн АКШ-та сонгулда кампаниязынга тодаргай-биле көргүзүп турар. Демократтыг партияның съездин миллионерлер-биле профэвилелдер удуртукчуларынын чыгыс-азай фронтун демдегелеп турган деп реакциялыг пардалгалар безин бижип турган. Съездинге профэвилелдериний чус удуртукчулары ораакчылары-биле кады олдурушкан. Оларнын чыгызы-даа Кореяда чорудуп турар кем-буруулуг авантурага, дай-

нын политиказынга болгаш полицейжи дүржөк аажылаашкыга, ажилчы чоңун үтөп-дээрбездер чорукка болгаш ажилчыларнын эрге-ажык созуургалыныча шаап-халдаар чорукка удурланмааннар.

Күш-ажылдын америк федерациязынын болгаш Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин удуртукчулары чаа дайыны төгээринче угландырган АКШ-тын чагырыкчы бөлүктөрүнун агрессия политиказын кал-чаалы-биле деткип турар. Профэвилелдеринин удуртукчуларынын даштыкы политика талазы-биле программасын Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин казначей секретари Кэри 1950 чылдын эгезинде чулчуруп турган. Фашисчи «Америк легионнарын» хуралыга чүве чугаалап тургаш, оон медеглзени болза: коммунистерге аштырышкыны таварыштырар төлөздө, чаа дайында фашистер-биле катыжар бис.

Империалистерниң профэвилел агентилери Ялта болгаш Потсдам шиттирлерин боску дунгужеге чедир алгыржып, Германияны чардыктарын болгаш фашисчи дээди командьыларды катап тургузарын чугаа чокка чөпшээрел, «Коммунизмни айылынынг» дугайында дүрөп, Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязынын чурттарынга удур хоралакчы чоруктарны чорударычы кыйгырып турар.

Эрткен чылдын чайынында Мэррей Кореяда интервенцияны күштелдирерин кыйгырып турар тускай бижикти генерал Риджуэйге чорудуп, Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин кежигүнери ажилчыларны боо-чөксекти бөдүрүп үндүрерин көвүдедиринче мобилизаста-

рын бүзүредип турган. Профэвилелдерин удуртукчулары Кыдат Улус Республиказын долганып бүзүлзэрин күштелдирерин дилеп турар. Олар боо-чөксөглээшкинин эндере бөдүрүп үндүрерин бугу талазы-биле деткип, харын-даа боо-чөксөглээшкинге чарыгдар төзөвилелди көвүдөдир деп диле-биле конгресске болгаш президент Трумэнге Сараалап турганнар. Күш-ажылдын америк федерациязынын реакциялыг удуртулганы болза, америк профэвилел шимчээшкинин оң чылдары дургузунда тайбын байдалга тургузарын үзүк чок негел, буруу шаап келген болза, ам бүгү-нигитини шериг хүлээлгезин чорударын негеп турар.

Мэррейнин бөлүү тайбы талалакчыларынын шимчээшкиниге удур онза кадыг-дошкуну-биле үнүп, тайбын дээш демисежин турар организацияларнын идепкейлиг кижилерин иштеп-сүрер талазы-биле эргелдиреги дузалап турар. Олар бугу болдунар-ла аргалар-биле Стокгольм Кыйгырынын болгаш беш улуг күрүнелерин аразында Тайбын Пактызын чарар дугайында негелдени адаанга ат салышкынынын чылдазын үзерин оралдашкыны. Олар атомунг чөксөкти хооруунга калчаалык-биле удурлашып турарлар.

АКШ-тын күрүне департаментизи даштыкы чурттарда чорудуп турар хоралакчы ажилында профэвилелдерин реакцияларын улам калчаа-биле ажилдап турар. Профэвилелдеринин каш борбак удуртукчулары ажилчы шимчээшкинин талазы-биле бугу-ле болдунар үлгедиглерин кылыр америк дипломаттер төлээ черлеринде «атташелдер» ажилдап турар шившишкерини, хоралакчыларын, чөвүлөкчилерин, инспекторларын, төлөкчилерин болгаш өскелерин-даа үргүлчү чорудуп турар апарганнар. Харын-даа Күш-ажылдын америк федерациязы болгаш Улетпур профэвилелдеринин конгрессин ол согулда-биле даштыкы албанның профэвилел корпузун тургускан. Даштыкы чурттарга ажилдап профэвилел шившишкерин белектээр тускай школары Күш-ажылдын америк федерациязынын чанында организастаан.

Дайын сөөлүндеги бүгү үезин дургузунда Күш-ажылдын америк федерациязынын болгаш Улетпур профэвилелдеринин конгрессинин чагырыкчылары Уолл-стриттин онаалгаларын күүсетпешине, ажилчы аңгыны болгаш оң чыгыс эвин чардыктарын оралдажып турар. Профэвилел шимчээшкинин бүгү делегей төвү—профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациязын бузарын оралдашпышаан олар калчаалыг ажил-чорудулганын оңаа негеткенер. Күрүне департаментизинин профэвилел агентилери профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациязынга удур хоралакчы ажилды доораан чорудуп эгелзээр. Олар транспортчуларын болгаш металлстерин Бүгү-делегей федерациязында удуртулганы эжелеп ап, хостуг профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациязы деп аңаа организациязын тургусканнар. Бо чарыкчылыкты организация болза, Грининг бодалы-биле алырга «соок дайынын чугула факторунун» база бирээзи болгаш разведка албанынын төвү болган турар ужурул.

Күш-ажылдын америк федерациязынын Барын Германияда төлээзи Ирвинг Браун хоралакчы төптү организастаан болгаш америк шившишкеринин улус демократиязын чурттарында дезип үнгөн дээрбечилерин тайылыны болгаш демократиянын лагеринге удур хоралакчы чоруктарын чорудар согулда-биле Күш-ажылдын америк федерациязы азырап турар. Бо дугайында Браун-

нун медеглзени болза: «Бир эвес СССР-биле дайын таварылганы болу берзе, АКШ-ка ажилчы кылдыр хөдөлери-биле АКШ-тын беш дугаар колонназын улус демократиязынын чурттарында Күш-ажылдын америк федерациязын тургузуп турар».

Улетпур профэвилелдеринин конгрессин бодунун удуртулганын америк империализмге оон агрессия планнарын боттандырырга чагыртып тургузуп чигедир дээш бодунун төлээлерин Францияге болгаш Италияге чорудуп, ол черлерде ажилчы шимчээшкинин бодунун саядырынга кирип алырын бодал турар.

Француз докерлер америк шериг материалдарын дүжүренинде ойталап турган үде докерлерин шимчээшкинин базары-биле тускай штретк-брехержи организацияны тургузарын Күш-ажылдын америк федерациязынын удуртукчузу шившишкчи И. Браунга даасканнар. Транспортчуларнын чарыкчылык Бүгү-делегей федерациязынын тургусканы «серемчиледил» Чер ортузу дайынын комитети деп алаар комитеттин «конференциязын» 1950 чылда Марсельге чылдырган. «Кни-Федерацияны» башкарып турган Ирвинг Браун болгаш оон-биле кады келген дээрбечилер Марсельдин докерлеринге болгаш дайылжыларыга боо-чөксөк-биле кыжанып турганнар. «Хосталганын» ады-биле «Француз докерлерин болгаш дайылжыларын узуткап чок кылыр» эргежок чугула деп Браун калчаалык-биле медегелет турган.

Браунун Грецияге чоруп турар аян-чоруунун бүрүз депшилгели профэвилел активтеринге удур өлүрүкчү чоруктун чаа чалгыны-биле таварыш турар. 1947 чылда Афинага Браунунг чедип келгенинин сонда профэвилел организацияларынын (Улачызы 4-кү аринда).

Улус демократиясының чурттарында

Кыдат Улус Республиканың үш чыл дургузунда чедип алган чедишкннери

ПЕКИН. Юй Ганьын «Кыдат Улус Республиканың үш чыл дургузунда канчаар-даа аажок улуг чедишкннери» деп чүүлүн «Шишишсуэ» сөткүүдө парлаан. Бүгү Кыдатты чангыс-аай улус эрте-чагыргалык кылдыр тургузган чурттуң бүгү төөгүзүнүн ичинде бир дугаар чедип алдынган деп автод айтып турар.

Ам бо үеде чер реформазын 428 миллион кижичи чурттакчылык девискээрде чедишкннери-биле эрттирген. Биче националдар чурттакчылык хөй эвес районнарда ягыда чурттуң артка кезеңге чер реформазын чорудары бо чылдың кызында болгаш келир чылдың чынында доостур.

Улус эрге-чагыргаларын быжыгаарының херээнде улуг чедишкннер чедип алдынган. Биче националдар чурттан турар районнарда хөй кезинде улустун чазактары тургустунган. Улустун революциязының чаалап алышының буржуазияның халдашынынга удур шиптирилг демисел чурттуң яны-бүрү националдарын улам сырый катыштырган болгаш улустун демократтыг чангыс-аай фронтунуң хүрээлини быжыгалаан.

Оон ырай Юй Гань экономика тургузуунун айтырларының дугайын бажээн. Үлетпүр продукциязының чугула 35 көргүзүлгенини талазы-биле будурулде хемчээли дайын мурунуң эң бедик деннелинден ортумаа-биле 26 хуу аягып турар. Бода тарааларын нийти дүжүдү

дайын мурунуң эң хөй ажаап алышынындан 1951 чылда 98,3 хуу чедип турар. Тараа ажаап алышынының Кыдаттың бүгү төөгүзүнүң дургузунда чедип алган эң бедик деннелинден бо чылын ажар. Ам бо үеде тарааның артыкшылдыг чоруну көстүп турар болгаш чурттуң хергелдин хандыраарына хөвөч четчир хемчээлдиг болуп турар.

Көдө ажил-агылдың катап тургузуунуң болгаш хөгжүлдээни сугарылга тудуунуң өзүлдээни-биле ханы харылаалыг. Гоминданчы эжелелдин үезинде бир чылда эң хөй чарыдалга бодаарга, сугарылга тудуунуң бо чылын улустун чазак оон 53 катап хөй хөреңгини чарыдары-биле үндүрүп турар.

Садыгның улуг чедишкннерин ол чүүде демдегелеп турар. Садыг четкилери долзуу-биле катап тургустунган болгаш суурлар үлетпүрүнүң барааннары-биле үзүктел чок хандыртынып турар. Ам өртөктер доктаамал кылдыр тургустунган.

Транспорттуң, ыяш ажил-агылдың болгаш улус ажил-агылдың өске-даа адырларының хөгжүлдээниде улуг чедишкннер чедип алдынган. Чурттуң сан-хөвү быжыккан. 1951 чылда-ла бюджеттин чарыдалдыг кезеңи орулга ашкан.

Оон ачызында бо чылын экономика болгаш кылтура тургузуушкунуңче бюджеттин бүгү хөреңгини 50 аягып хуузу чарыгдатынар.

(СЭТА).

Варшавада культураның болгаш эртемниң ордузунун тудугжуларының хүлээлгелери

ВАРШАВА. Варшавада культураның болгаш эртемниң ордузунун тудугжулары ВКП(б)-нин XIX съездинде уктуштур улуг көдрүлүшкүн-биле белеткенип турар.

Партияның XIX съездин чыылыр дугайында ВКП(б) ТК-ның пленумунун шиптирине алдар болдурган нийти хуралга эш И. В. Сталинга чорудар чагааны тудугжулар улуг өөрүшкү-биле хүлээп алганнар. Социалисттер Төрөөн чурттуң салган сорулгаларын алдарыны-биле күүседирин база польша болгаш совет улустарының найыралин боттарының күш-ажылы-биле улам быжыглаарын олар чагазында мегелеп турарлар.

Ордуун бедик тудуунун фундаментини бетоннарын съездинин аягынар хүнүңе чедир (хуусаа-

зындан 25 хонук эрте) доозарын, октябрь 5-ке чедир 1900 тонна арматураны болгаш 10 муң 700 кубом-тер демир бетону саларын тудугжулар хүлээнип алганнар.

Хүлээлге алган хүнүн соонда эргек ийи неделя болза, культура болгаш эртем ордузунун тудугжуларының алган хүлээлгелеринин алдарлы-биле күүсетинип турарын көргүскен. Бедик бажынның фундаментини бетоннары дүргени-биле будуп турар. Ордуунун бир талазының адаан фундаментилеп дооскан болгаш ханаларны туйубу-биле салып үндүрерини белеткел чоруп турар. Чер казары доозулган болгаш аныктар театры турар черини фундаментини бетоннап эгелээн.

(СЭТА).

Чаа конституцияга алдар кылдыр

БУХАРЕСТ. Румын улус чаа конституцияның төлөвилелин политик болгаш будурулгенин улуг көдрүлүшкүнүң байданында чугаалажып турар. Оон муң ажилчиннар чаа конституцияга алдар болдурган күш-ажылы ээлгедге туруп, ажилда бедик көргүзүлгени чедип ап турар. Бүгү-нитини чарыжын хөмүр болгаш машина тудуушкунунун үлетпүрүнүн ажилчынары баштап турар. Вала Жиулуй бассейниниң шахтерларының 50 аягы бригадала-

ры келир чылдың үлүүнге хөмүрү берип турар. Бо хүннерде Бухарестиниң Гривница Рошие демир орук мастерсказының хөй муң кижилг коллективин улуг патриотчу көдрүлүшкүнүң ажилдап турар. Мастерсказының 3 муң аягы ажилчынары болгаш инженер-техникти ажилдакчылары будурулга талазы-биле совет чартыкчыларының методтарын чедишкннери-биле аягылап турар.

(СЭТА).

Америк профэвилелдериниң удуртукчулары—Уолл-стриттиң агентилери

(Төнчүзү. Эгези 3-кү аринда).

500 даргаларын болгаш активтерин туруп хоругдаан, 1950 чылда оон негезин-биле профэвилелдериниң 118 удуртукчуларын шериг судунга шилчиткен. Грецияның күш-ажылы Бүгү-нитини конфедерациязының чингине секретари Костат Теостун айтып турганын эзугаар алырга, немец эжелекчилерге удур хостала-лыг демиселдин маадыры Белоаянисти дүржөк аажылаарынга удур идигни Браун болдуруп турган. Теостун бижээни болза: «Күш-ажылы Бүгү-нитини конфедерациязында сатыкчылар Браунуң деткичезинге деткилдип алгаш, Белоаянисти шаажылап өлүрерин аягы-биле негеп турганнар. Браунуң болгаш оон грек чалчаларының кем-буруудуг үлгелелдеринин узун төөгүзүн грек улустун маадырының ханы синяккин бужар-бак каргыштыр арын бижиткенг.

Бо чылдың июльда Японияның профэвилелдеринин үш дугаар съездинин будурунда Үлетпүр профэвилелдеринин конгрессиниң күүскөмунуң кежигүнү Таунсенд болгаш Күш-ажылы америк федерациязының төлээзи Деверолл ынар баарын негеп турганнар. Деверолл дуд шуут меделээни болза, оон ынаар чоруунуң сорулгазы— «Азияга антикоммунисттер кыштерини организастаары болура». Туансенд

профэвилел ажилдакчыларын хээлдээри-биле 700 муң долларын боду экелген. Уолл-стриттиң бо агентилеринин келгени япон профэвилелдериниң кежигүннериниң ортузуна бүгү-нитиниң килеңизикинин болдурган.

Америк профэвилелдериниң удуртукчулары — капиталисттик монополияларның бүзүрелдиг айбычылары. Олар ажилчын шимчээшкннин чардыктар сатыкчы политиканы чорудуп, АКШ-тын ажилчы чонун меделерини шовинизмин болгаш фашизмниң хораны-биле хораннарын орадажып турар. Профэвилелдериниң удуртукчулары дайынның калчаалыг кысыкчылары, тайбыңнын, демократияның болгаш социализмниң хоралыг дайыннары болуп илереп турар. Ажилчы чонун амыдыралчы эргелеринче капиталдың шавар-халдаашкынынга удур демиселче, дайынга удур, тайбың, демократия болгаш социализм дээш демиселче көдрүлүп үнүп турар ажилчын массаларын улам-на өзүп турар удурлангышкынынга оларның кем-буруудуг политиказының хүн-бүрүде таваржып турарының ужурунда болуп турар.

А. ШТЫЛКО.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ИОРК. Японияны КНО-га хүлээп алырын саналдап турар АКШ-тың резолюциязының төлөвилелин чугаалажып көөрү Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин сентябрь 18-теги хуралыга доозулган.

АКШ-тын төлээзи Остин Японияны КНО-га хүлээп алырын негеп, бодунуң резолюция төлөвилелин камгалап чүве чугаалаан.

ССРЭ-нин төлээкчизи Я. А. Малик болза, америк төлээниң барымдаа кылып ап турар чүүдлериниң шын эвезин бодунуң чугаазына илереткен болгаш амгы үеде Япония америк төлээниң бадыткап турары ышкаш «тускай хамаарышпас күрүнө» эвес, а шындында Кытышкан Штаттарның колониязы болуп турар деп чүвени тодаргай барымдаалар болгаш чижектер-биле көргүскен.

КНО-га Японияны хүлээп алырын

сүмелеп турар америк резолюция төлөвилелин Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели хүлээп албаан. ССРЭ-нин төлээкчизи америк саналга удур баддылаан. Америк-англи эвилел резолюцияның ол төлөвилели дээш баддылаан.

Оон соонда Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели Францияның резолюцияларын төлөвилелин чугаалажып көөрүнчө кирген. Ол резолюциялар болза, америк-француз чалчалар: «карольдуг Вьетнам, корольдуг Лаос болгаш корольдуг Камбоджа» дээрлерни КНО-га хүлээп алырын сүмелеп турар.

Резолюцияларын ол төлөвилелдерин француз төлээден аныгда грек, голланд болгаш англи төлээлер база деткип турганнар. Оон соонда Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин хуралы хагдынган.

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының төлээлеринин Барыын Германияда барганы

БЕРЛИН. АДН агентилелинниң Дюссельдорфтан дынатканы болза:

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының төлээлери сентябрьның 19-та Дюссельдорф-Лохаузен аэродромунга чеде берген.

Төлээлер аэродромга кээп турда адаа неделя санында үнер немец болгаш даштыкы журналдарының дыка хөй санныг төлээлекчилери, немец болгаш даштыкы солуннарның корреспондентилери турган. Дюссельдорфтуң херээженнери төлээлерге ужуражыры-биле аэродром чанынга чыгып келген турган. Ынчалза-даа, полицейжилер аэродрому долгандыр илчирбелдер тургулапкаш, оларны аэродромнуң шөлүңге эрттирбээр. Аэродромнуң ажилдакчылары самолетка бөлүк чечектер эккелген.

Самолеттан бир дугаарында премьер-министрин оралакчызы Отто Нушке үнүп келген. Федералдыг парламентиниң даргазы Элерс төлээлекчизи анаа байыр чедирген.

Барыын Германияга Бонн хоорайның девискээринге 48 шак дургузунда турарын төлээлерге чөпшээрэн бижикти премьер-министриниң оралакчызынга хүлээткен.

Төлээлерниң келгенинге холбаштыр каш сөстөн чугаалаарын журналисттер дилээрге, премьер-министриниң оралакчызы болза, Улус палатазының төлээлери федералдыг парламентке чагаа дамчыдып бээр, ол чагаанын сорулгазы тайбың болгаш найырал болуп турар деп меделгэн. Премьер-министриниң оралакчызы Барыын Германияның чонунга Герман Демократтыг Республиканың чонунун мурундан чүректиң ханызыдан байыр чедирген. Кандыг-даа моондактар турза, герман улустун тура-соруу сөөлүңде барып ада-чуртуу катап катыштырарына чедирер деп чүвеге төлээлер бүзүрөп турар деп Нушке чугаалаан.

Даштыкы журналисттерниң эвилелин Боннда белеткээн хүлээп

(СЭТА).

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының төлээлерин бонн парламентиниң даргазының хүлээп алганы

БЕРЛИН. АДН агентилелинниң Бонндан дындадып турары болза:

Герман Демократтыг Республиканың Улус палатазының төлээлери сентябрь 19-та 17 шак турда Боннга чеде берген. Төлээлери ол-ла дорраан федералдыг парламентиниң

даргазы доктор Элерс хүлээп алган. Улус палатазының даргазының оралакчызы Герман Матерниң Демократтыг Республиканың Улус палатазының төлээлеринин мурундан меделгел кылган.

(СЭТА).

Капиталдың чурттарында ажил-соксадышыкыны күштөлип турар

Ассошиэтед Пресс агентилелинниң болгаш албан-хаакчыттарының Лос-Анжелостан (АКШ) меделеп турарын эзугаар алырга, «Локид Эйркрафт Корпорейш» компанияның заводтарының ажилчыннарының ийи неделя ажил-соксадышыкынындан аныгда, Бербанкка «Дуглас Эйркрафт компания» деп компанияның ужар-чүүл заводунун ажилчыннары ажил-соксадышыкыны эгелээн. Ол ажил-соксадышыкыны-биле чергелештир Калифорнияның муруну кезеңде ужар-чүүл үлетпүрүнүн 40 муң хире ажилчыннары ажилын оокаткан. Ажил-соксадышыкыны кылып турарлар ажил төлөвирин бедидерин болгаш күш-ажыл байдалын экижидерин негеп турар.

Сентябрь онда эгелээн хоорайның транспорт ажилчыннарының

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командьлалының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командьлалының сентябрь 19-та меделээни болза:

Кореяның Улустуң армиязының катыжышкынары кыдат улустуң эки-турачы кезектери-биле кады америк-англи эжелекчилерге болгаш лисьяманчы шериглерге удур кызгалалдыг тулуушкуннарын чорудары үргүчүлөп турар.

Сентябрь 19-та Улустуң армиязы-

ның болгаш кыдат улустуң эки-турачы кезектеринин ээинтиг артиллерия кезектери база дайынның самолеттарын кедеп адаар адыгы-анчаларын отрядтары дайынның үш истребителни аңдара аткан болгаш ийи истребителди үрей аткан. Сентябрь 18-те дүне «В-29» деп америк бомбардировщиктер Пхеньяны долгандыр тайбың суурларын бомбалаан.

(СЭТА).

Нейтралдыг зона дугайында дугуржулганы американнарның база катап үрээни

ПЕКИН. Синьхуа агентилелинниң корреспондентизиниң сентябрь 18-те Кэсондан дамчытканы болза:

Сентябрь 17-де эртенниң 9 шак 45 минута турда америк самолет Паньмыньжонда нейтралдыг зонаны кыры-биле ужуп эртен. Бо болза, конференция болуп турар зона дугайында дугуржулганы база катап үрээни болуп.

Сентябрь 18-теги хуралга корей болгаш кыдат таланың харылзааның улуг офицери Чан Чун Сан америк харылзаа офицеринге удурлангышкыны кылган.

Ол-ла хүн конференция болуп турар черин кыры-биле америк самолет ужуп эрте бээр, америк таланың харылзааның улуг офицери Маккарти бистин таланың харылзааның улуг офицеринге чагаа бергеш, сентябрь 14-те конференция районунга хоп-мегечи чүүдлер бижээн хуудустар октааш, американнар дугуржулганы үрээ деп мининип турган. Ындыг таварылгаларның ам база катаптаарын болдурбас дээш бүгү-ле болдунар хемчеглерин американнар ап чорудар деп ол меделгэн. Ынчалза-даа, Маккартиниң чагаазын бистин таланың алырын муруну чарында бир шак бурунгаар америк самолет дугуржулганы үрээ.

(СЭТА).

Вьетнамның Улустуң армиязының чедишкнни

ЛОНДОН. Рейтер агентилелинниң Сайгонда корреспондентизиниң меделээн эзугаар алырга, Вьетнамның Улустуң армиязының кесектери Туранның чоогунда ийи турушту ээлеп алганнар.

Ол болза, Францияның шериг-агаар күштериниң Вьетнамның чөөн талакы эриктерин дургаар

операция чорударына кол базалары болуп.

Тунг Фуок болгаш Ан-ми деп ол ийи туруштар Топ Вьетнамның улуг портту—Турандан 24—20 километр черде турар.

(СЭТА).

Империалисттик агентилерни Кыдаттан үндүр сывырганы

ШАНХАЙ. Наньчанның чонунун негелдээн эзугаар улусту эрге-чагыргазы Кыдаттың девискээринде империалисттик агентилер-голланд Петтус Клейн биле француз Рене Дюлюкту үндүр сывырган деп «Цзянсинжибао» солун меделгэн.

Олар ийиле Кыдаттың Улустун чазанын политиказынга удур угланган ажил-чорудуулары кылып турган «Легион святой Марии» деп

реакциялыг организациязының организакчылары болаш баштыкчылары болуп турганнар.

Даштыкы империализмниң бо агентилери болза, шажын-биле чагдынып алгаш меге-хоозун болгаш өңкүр-чөгүлгелди чорукту непередип, контрреволюциу литератураларын шыгжап, таратып турганаар.

(СЭТА).

Барыын Германия Финляндияже снарядтарны чедирип турар

ХЕЛЬСИНКИ. «Тюкансан Саномат» солунуң сентябрь 19-та меделээни болза, Хельсинкиниң порт ажилчыннары Барыын Германиядан келген «Адлер» деп судонуң чүгүн дүжүрүп тургаш, чүк аразын-

дан снарядтыг хааржактар тып алган.

Солунуң бижип турары болза, шак ындыг хааржактар он хире бар болган.

(СЭТА).

Харысгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ДОНОРСТВО (ХАН БЭЭР ЧОРУК)—билдинмес бөдүүн, ыңчалза-даа, кадык кижичи бүрүзүң чугула болгаш чаагай херээ болуп.

Чамдык аарыларда болгаш таварылгаларда, ылаңгыя ханын хөй чидиргенерге хан кудуушкуну кижиниң амызын камгалап ап турар.

Чамдык таварылгалар болганда кижиниң организминин дыка хөй ткаяны болгаш системалары үрелип баксыраар. Оон түңгелде кижиниң нийти шаа төнер чоруктар болгулаар. Шах ыңач барганнара өске кижиниң ханын ол кижиче кудар чорук конуч дузалаар.

Кижиниң амызын камгалап алырынга 200—500 куб. сантиметр ханы кударга өйүңде четчир. Кижиче хан кударда чүгел кижиден ап болур. Ол ханын берип турар кижиниң донор деп адаар. Аарыг кижиче 200—500 куб. сантиметр ханы берип турар кижиниң ханы дорраан-на катап нежемпил турар. Ол чорук кижиче кандыг-даа хора чок болур. Ханын берген чамдык кижилерин чөм чиири улам экижи, күш-шыдалы база эки апаар. Чамдык ханын берген кижилериниң ханының базышкынының бедээниден оларның бажы аарып чорук чидип турар.

Ханын берген кижичи чогуур ашка компенсациязын алыр. Донорларның хүрээлеңинге кыриер!

Кызыл хоорай эмнелгениң чанында хан кударының салбырынга хүнүнүң-не 9 шактан 3 шакка чедир барынар!

Санитар-чырыдышыкының Тыва область бажыны. Кызыл хоорай эмнелгенин хан кударының салбыры.